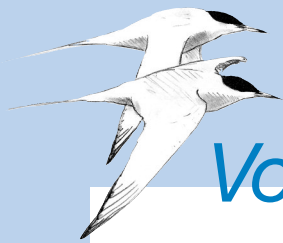

tussen

Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 8 1 ● 2009

Steeds meer appelvinken

In Broedvogels van Noord-Holland (R.F.J. van Beusekom, 1990) heet de appelvink een schaarse broedvogel op de Gooise stuwwal en in Noord- en Zuid-Kennemerland. In het Gooi was de appelvink toen al een bekende broedvogel, maar de dichtheden waren er aanzienlijk lager dan in aangrenzende bossen op de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe. In Kennemerland was broeden in die dagen een nieuw verschijnsel. De schatting was dat in onze provincie eind jaren tachtig tussen de 15 en 30 broedparen voorkwamen, met een duidelijk zwaartepunt in 't Gooi.

Vanaf omstreeks 1975 werd landelijk een explosieve toename vastgesteld, vooral in de traditionele broedgebieden van de soort, die zich bevonden op de hoger gelegen zand- en lössgronden in Oost- en Zuid-Nederland, en onverwacht, in de nieuwe bossen die vanaf ongeveer 1960 in Oost- en vanaf 1970 in Zuid-Flevoland werden aangelegd. Als oorzaak werden genoemd de toename van gunstig bosareaal en het voorkomen van invasies, die er toe bijdroegen dat ook nieuwe gebieden werden gekoloniseerd (SOVON, 2002). Evenals bij kruisbek en notenkraker komen invasies voor van noordelijker broedende vogels, ten gevolge van voedselgebrek in het noorden. Na dergelijke invasies blijven vogels soms in hun wintergebied die daar het volgend jaar tot broeden komen. Een opvallend grote invasie in 1986 leidde tot aanwijsbare groei van de broedpopulatie in Nederland, zoals in Het Gooi, waar pas na 1986 de aantallen begonnen toe te nemen. Ook de vestiging in de duinrand wordt daarmee in verband gebracht. Daarna volgde ook in onze provincie een spectaculaire opmars van deze geheimzinnige vogel.

In 1973-1977 broedde de appelvink alleen nog in Het Gooi, op de landgoederen in 's-Graveland, in het parkachtige landschap tussen de stadsagglomeraties en in villa-

wijken. In de periode van 1983-1989 vestigde de soort zich ook in de binnenduinrand, met name in Noord-Kennemerland, met een noordelijke uitschieter in de omgeving van Schoorl. Uitbreiding in Het Gooi had in de tussentijd nauwelijks plaatsgehad.

In de periode van 1998-2000 verspreidde de appelvink zich over de hele provincie. Behalve de sterke toename in Het Gooi, had de soort zich inmiddels gevestigd langs de hele binnenduinrand, en inmiddels ook in het Robbenoord- en Dijkgatbos in de Wieringermeer, die sterke overeenkomst vertonen met de bossen in Flevoland, waar de appelvink zich al langer thuis voelde. Ook bij Den Helder en op Texel werd broeden vastgesteld of vermoed, evenals in het streekbos in de omgeving van Hoorn.

We weten dat de soort na 2000 alleen maar is toegenomen. Het beeld over het voorkomen is nog lang niet volledig, wat voor een belangrijk deel veroorzaakt wordt door het 'ingetogen' gedrag van deze merkwaardige bosvogel. Voor de nieuwe broedvogelatlas

van de provincie, die gepland staat voor 2010, zijn waarnemingen bijzonder welkom. Hieronder volgen wat nadere bijzonderheden

Habitat en voedsel

De appelvink is een broedvogel van hoog geboomte met veel ondergroei van besdragende heesters en bij voorkeur een open parkachtige structuur waarin de aanwezigheid van es, esdoorn, haagbeuk en beuk belangrijk is. Vooral de diversiteit van de boom- en struiklaag is in verband met het voedsel van belang. We treffen dergelijke bossen in Noord-Holland steeds vaker aan, enerzijds door het ouder worden van veel bosstanden, maar ook door de aanleg van nieuwe boscomplexen en parken, waar wordt gestreefd naar een variatie aan boomsoorten en struiken. Naast grotere, parkachtige boscomplexen langs de binnenduinrand en in Het Gooi ('s-Graveland) voldoen ook villaparken, begraafplaatsen, bosuitbreidingen in de periferie van tuinsteden aan die voorwaarden, evenals nieuw aangelegde bossen

In de periode van 1998-2000 verspreidde de appelvink zich over de hele provincie

● Tekening: Jos Zwarts.

● Appelvink. Foto Jankees Schwiebbe.

die inmiddels voldoende oud zijn (bijvoorbeeld het Robbenoordbos in de Wieringermeer).

Het voedsel van de appelvink bestaat voor een belangrijk deel uit grote harde zaden, knoppen, zachte uitlopende twijgen en ongewervelde dieren die in het voorjaar en de zomer voornamelijk worden gezocht in boomkruinen. In de herfst en winter wordt ook veel in lagere struiken gefoera-geerd en op de grond, waar op een merelachtig manier onder het bladafval naar afgevalen vruchten, zoals beukennotjes wordt gezocht.

Gedrag

Appelvinken hebben de neiging in kleine kolonies te broeden, met een gemiddelde nestafstand van 50 meter. Ieder paar verdedigt een kleine zone rond het nest.

Dergelijk kolonieachtig broeden schijnt een relatie te hebben met de aanwezigheid van gunstige biotopen, waarbij de aanwezigheid van voldoende rupsen in de bomen en hogere gedeelten van de struiklaag een belangrijke rol speelt. Het broedsucces van

appelvinken lijkt bij koloniebroeders hoger te zijn dan bij solitair broedende vogels. Een verklaring kan zijn dat de broedcyclus in dergelijke groepen beter wordt afgestemd op de aanwezigheid van rupsen van hoog-vliegende vlindersoorten. Mogelijk gaat het hier om oudere, meer ervaren vogels. In ieder geval is er een groot verschil met solitaire broeders. Die gedragen zich niet territoriaal, en kenmerken zich vaak door rechtlijnige voedselvluchten over grote afstand (Bijlsma, 1998).

Appelvinken zijn erg op hun hoede vergeleken met andere vinkachtigen. Bij het geringste alarm verdwijnen ze bijna loodrecht omhoog naar de boomkruinen. Omdat ze een belangrijk deel van hun leven doorbrengen in de boomtoppen, zijn ze moeilijk waar te nemen, vooral als de knoppen uitlopen en de bladgroei begint. Waarnemen van de soort wordt ook nog bemoeilijkt door een uiterst mage-re zang, die die naam nauwelijks verdient. Kortom: de appelvink leidt een heimelijk bestaan, wordt vaak over het hoofd gezien,

waardoor ze waarschijnlijk talrijker zijn dan we weten.

Buiten het broedseizoen hebben appelvinken de neiging zich in kleine groepen te verzamelen, vooral in juli, als families zich verenigen op bepaalde voedselplaatsen. Dat zien we vaker bij zaadeters, omdat zaad meestal op bepaalde plaatsen geconcentreerd in grote hoeveelheden aanwezig is. Ze zijn zeer alert; in gemengde groepen zijn zij de eerste die alarmeren en hun heil zoeken in de boomkruinen.

Literatuur

- BEUSEKOM, R.F.J. VAN, 1990. Appelvink. In: Ruitenbeek, W., C.J.G. Scharringa & P.J. Zomerdijk (red.). Broedvogels van Noord-Holland.
- BIJLSMA, R. G., 1998. Broedbiologie en aantalsontwikkeling van Appelvinken *Coccothraustes coccothraustes* in Flevoland. *Limosa* 71: 137-148.
- SOVON, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Verspreiding, aantallen, verandering. Leiden.